

מהספר העתידי **רמזי טעם עם טעם לשב"ח** מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

לע"נ ח"י רייצא ז"ל בת הרב שמואל מאיר הכהן הולנדר נלב"ע י' בכסלו

וְהָיָה יִדְּנָד נֶצֶב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יִדְּנָד (זרקא סגול מנח רביעי)
(בראשית כח, יג)

אור החיים, רבי חיים בן עטר, מבאר: "והנה ה' נצב עליו ירמוז גם על יעקב, על דרך אומרם ז"ל (ב"ר מז, ו) האבות הם מרכבה לשכינה, ולהיות שהוא רגל רביעי יאמר בדיוק נצב עליו יותר מעל אברהם ויצחק, כי הוא עיקר העמדת הכסא". **רבי אשר אנשיל כ"ץ** מבאר¹ תחילה שאף שאין קורין אבות אלא לשלשה, הרביעי הוא אדם הראשון, כמבואר בילקוט ראובני בתחילת חיי שרה. **רבי אשר אנשיל כ"ץ** מוסיף ומבאר שדברי **אור החיים** הק' רמזים בטעמים: **נֶצֶב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יִדְּנָד** (זרקא סגול מנח רביעי), שהקב"ה כביכול **מסלק [זרקא] את שלש הרגלים [סגול]**, ועיקרו **מונח** על הרגל הרביעי, שהוא כנגד יעקב.

וְהָיָה יִדְּנָד נֶצֶב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יִדְּנָד (מנח רביעי) (בראשית כח, יג)

רבי אשר אנשיל כ"ץ מבאר² שהטעם **אֲנִי יִדְּנָד**, מנח רביעי, רומז לסיבה שבגללה המלאכים רצו לפגוע ביעקב: במסכת חולין (צא עא) מובא, מלאכי אלקים עולים ומסתכלין בדיוקנו של מעלה [פרצוף אדם שבד' חיות בדמות יעקב], ויורדים ומסתכלים בדיוקנו של מטה, ובעי לסכוניה, מיד והנה ה' נצב עליו לשמרו. וברש"י פירש: בעי לסכוניה מחמת קנאה ע"ש. והוצרך יעקב לשמירה מהמלאכים שלא יזיקו לו. וראיתי מובא בשם ספר משנת רבי אליעזר שהמלאכים היו אוהבים את יצחק עד שבשעת העקידה בכו על שמוכן לשחיטה, כמ"ש חז"ל (מדרש אגדה בראשית ל"א) אף המלאכים נתכנסו והיו בוכים שנאמר (ישעי' לג, ז) הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. א"כ המלאכים אהבו את יצחק והיו שונאים את יעקב ויש לתת טעם לדבר. ושמעתי מהמנוח מוה"ר יודא מוכיח ז"ל לפרש דברי המדרש על פי מה שאמרו חז"ל (במדבר רבה יג, ב) שבעה צדיקים הורידו את השכינה העליונים לתחתונים, ואלו הן, אברהם הורידה מן השביעי לששי, יצחק הורידה מן הששי לחמישי, **יעקב הורידה מן החמישי לרביעי**. והנה מצינו **שהמלאכים הם נמצאים ברקיע החמישי** (חגיגה יב עב) א"כ לפי זה הוריד יצחק אבינו ע"ה השכינה מרקיע הששי להמלאכים שנמצאים ברקיע החמישי. לכן אהבו המלאכים את יצחק בשביל שהוריד השכינה אליהם. אבל יעקב משך את השכינה מהם מרקיע החמישי לרקיע הרביעי לכך היו אופזים קופזים בו סונטים בו ודפח"ח. ולכן אחר שאמר "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", ובעי לסכוניה, אמר "והנה ה' נצב עליו" לשמרו מן המלאכים. ויאמר **אֲנִי יִדְּנָד** וגו' והטעם **מונח רביעי** שהסיבה שרוצים להזיקו הוא בשביל **שהוריד השכינה לרקיע הרביעי** ונשארו המלאכים חוץ ממחיצתו של מקום ועל כן רצו לפגוע בו והוצרך לשמירה.

¹ **שמן ראש בראשית**, חלק תשיעי, רבי אשר אנשיל כ"ץ אב"ד קהל עדת יראים וויען, ברוקלין תשס"ט, עמ' רנג.

² **שמן ראש בראשית**, חלק עשירי, רבי אשר אנשיל כ"ץ אב"ד קהל עדת יראים וויען, ברוקלין תשס"ז, עמ' רמו.

מהספר העתידי רמזי טעם עם טעם לשב"ח מאת שלום המאירי, אשמח לתגובות במייל: shalom303@gmail.com

**וְהָיָה יְדֹדָךְ (קדמא ואזלא) נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְדֹדָךְ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ
וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שׁוֹכֵן עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנָנָה וּלְזָרְעֶךָ
(בראשית כח, יג)**

בברית בין הבתרים נאמר לאברהם אבינו (בראשית טו, יג) "יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֶבְדוֹם יַעֲבֹדוּם וְעָנָו אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" וכן (בראשית טו, טז) "וְדֹדֹךְ רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה".

רש"י מסביר כיצד התקיימה הגזרה של "ארבע מאות שנה": "כי גר יהיה זרעך - משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ת' שנה. כיצד, יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב ויעקב כשירד למצרים אמר 'מי שני מגורי שלשים ומאת שנה' הרי ק"צ ובמצרים היו מאתיים ועשר כמנין רד"ו הרי ארבע מאות שנה".

רבי דוד טעבלי קצינליבוגן מסביר³ שנחלקו המדרשים האם יצאו ממצרים לאחר ארבע מאות שנה או בדור רביעי. תמצית דבריו: נחלקו המדרשים האם יצאו ממצרים לאחר ארבע מאות שנה או בדור רביעי, ואם יצאו לאחר ארבע מאות שנה, דהיינו משנולד יצחק, הרי זה רק לדעת הסובר שארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מימי אברהם אבינו. ע"כ.

ונרמז בטעמים: **וְהָיָה יְדֹדָךְ נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְדֹדָךְ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שׁוֹכֵן עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנָנָה וּלְזָרְעֶךָ**

וְהָיָה יְדֹדָךְ קדמא ואזלא - הקדימו ויצאו, ולכן מוזכרים אברהם ויצחק, בזכות האבות (מדלג על ההרים), ומונים "ארבע מאות שנה" מיצחק, ולא מהירידה של יעקב למצרים. או שההקדמה היא בגלל "דור רביעי", **הָאָרֶץ - רביעי אֲשֶׁר אָתָּה שׁוֹכֵן עָלֶיהָ (מהפך פשטא מנח זקף קטן - ההיפך מההבנה הפשוטה, יהיו מונחים במצרים זמן קטן) לָךְ אֶתְנָנָה וּלְזָרְעֶךָ.**

שלום המאירי

³ **גם אלה דברי דוד**, רבי דוד טעבלי קצינליבוגן, אב"ד פטרבורג, לענייגרג תרפח, עמ' כו - כז: בילקוט פ' בא תניא רבי אומר כתוב אחד אומר ארבע מאות שנה וכתוב אחד אומר ודור רביעי ישובו הנה כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? היה להם זכות יגאלו לדורות ואם לאו יגאלו לשנים (ועיין בעדיות פ"ב משנה ט'). אך דעת הסדר עולם הובא ברשב"ם (ב"ב קי"ט) ובתוספות (ב"ב ק"כ עא) דישראל יצאו ממצרים לקץ של ארבע מאות שנה ונחשבו הארבע מאות שנה משנולד יצחק כי גם יצחק היה גר בארץ לא לו וממנו התחילה הגרות. ויש הרבה תנאים הסוברים כי ישראל יצאו קודם הזמן ורק לקץ הדורות של "דור רביעי" והוא בילקוט שהבאנו לעיל. וכן א"ר אליעזר (ר"ה י"א) 'קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים בזכות אבות, מקפץ על הגבעות בזכות אמהות'. ופירש רש"י שדלג על הקץ של ארבע מאות שנה בשביל ההרים וכדברי רבי מתיא בן חרש (הובא ברש"י בחומש פ' בא) לפי שלא היתה להם זכות לגאלם ולא היה בידם מצוות שנא' ואת ערם ועריה ונתן להם הקב"ה מצות פסח ומילה שנא' ואת בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו, וגם יש במדרשים שקושי השעבוד השלים הזמן ואנקה החישה קץ הפלאות. ונראה שדעת הסדר עולם דחשבינ לגרות משנולד יצחק הוא דוקא למאן דסובר (ב"ב קי"ט) שארץ ישראל אינה מוחזקת מאבותינו וא"כ אף יצחק שגר בארץ כנען היה גר שעדיין לא היתה הארץ שלו, שהרי ארץ ישראל עדיין לא היתה מוחזקת בידו. אבל אם אמרין דארץ ישראל מוחזקת מאבותינו אי אפשר לומר שהגרות התחילה מיצחק שהרי יצחק גר כל ימיו בארץ ישראל וכמו שאמר הקב"ה ליצחק בפרשה תולדות 'גור בארץ הזאת', וארץ ישראל היתה מוחזקת בידו מימות אברהם אביו. וצ"ל להתחיל השעבוד משירדו ישראל למצרים ולא יצאו לשנים של ארבע מאות רק לדורות של דור רביעי. ע"כ.